

Recenzja rozprawy doktorskiej ks. mgr. lic. Krzysztofa Mętlewicza,
Kapłaństwo eucharystyczne w teologii Josepha Ratzingera/Benedykt XVI,
pisanej pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Mariana Kowalczyka SAC,
Warszawa 2024, ss. 388.

Triduum Paschalne koncentruje się wokół najważniejszych wydarzeń zbawczych. Okoliczności Wielkiego Czwartku odnoszące się do ustanowienia Eucharystii pozwalają spojrzeć na kapłaństwo w jej świetle. Są antycypacją późniejszych, które dokonają się na krzyżu w Wielki Piątek i staną się dopełnieniem misterium odkupienia a także będą stanowiły źródło praktyk sakramentalnych w Kościele. Zmartwychwstanie Chrystusa jako ponadczasowy epizod umożliwi korzystanie z duchowych owoców ukierunkowujących na zjednoczenie z Bogiem aż po wieczność. Cała wspólnota wierzących partycypuje w misterium zbawczym Chrystusa i staje się kapłańską mocą mistycznego zjednoczenia z Chrystusem Najwyższym Kapłanem w sakramencie chrztu świętego. Pomimo wczesnochrześcijańskiej praktyki Kościoła spotykania się wokół eucharystycznego stołu przez wiernych świeckich i duchownych, a później przez wieki kształtowania się duchowości eucharystycznej na fundamencie kapłaństwa powszechnego wynikającego z sakramentu chrztu, a także w ostatnim największym wydarzeniu Kościoła powszechnego Soborze Watykańskim II gromadzącym przedstawicieli zróżnicowanych środowisk duchownych i świeckich, i postawienia akcentu przez ojców soborowych na wiernych świeckich uczestniczących w Kościele, którzy mocą sakramentu chrztu uczestniczą w potrójnej misji Chrystusa: kapłańskiej, prorockiej i królewskiej, niewielu teologów rozwinęło ten aspekt w swoich naukowych badaniach. I chociaż niektórzy w tej problematyce poruszali się, to jednak nadal istnieje zapotrzebowanie na jej pogłębienie i promowanie w środowisku teologicznym.

Joseph Ratzinger/ Benedykt XVI był tym teologiem przełomu XX/XXI wieku, który zajmował się wieloma różnymi dziedzinami nauk teologicznych. W szerokie spectrum zagadnień teologicznych, jakie pogłębiał, włączył treści odnoszące się w sposób szczególny do sakramentologii i eklezjologii. I chociaż jego naukowa refleksja doczekała się już wielu opracowań i komentarzy to ciągle daje się odkryć nowe, ciekawe perspektywy podyktowane teologicznym zmysłem papieża.

Do grona badaczy koncentrujących się wokół myśli Josepha Ratzingera/Benedykta XVI dołączył kolejny polski autor ks. Krzysztof Mętlewicz. Podjął się on badania, w obrębie sakramentologii, eklezjalnej relacji zależności występującej na linii kapłaństwo powszechne

jako owoc sakramentu chrztu świętego, sakramentalne kapłaństwo ministerialne i sakrament Eucharystii. Osobistym celem autora, związanym z podjętym trudem opracowania ukazanego powyżej zagadnienia, jawi się zdobycie tytułu doktora w zakresie nauk teologicznych. Czy i jak temu zadaniu autor podołał zobrazuje niniejsza recenzja dysertacji przedłożonej do obrony pracy doktorskiej.

1. Temat i problem badawczy rozprawy

Ważne przedsięwzięcie zrealizował autor dysertacji doktorskiej, na temat: *Kapłaństwo eucharystyczne w teologii Josepha Ratzingera/Benedykta XVI*. Trzeba podkreślić odwagę i zacięcie naukowe autora, który w sposób konkretny i zwięzły zredagował problem pomieszczony w tytule rozprawy. Autor ukuł termin, który brzmi bardzo oryginalnie: „kapłaństwo eucharystyczne”. Do tej pory w dokumentach używano sformułowań: kapłaństwo powszechne, kapłaństwo ministerialne, święcenia kapłańskie w stopniu diakonatu, prezbiteratu czy episkopatu. Co więcej autor uzasadnił potrzebę posługiwania się tym pojęciem z tytułu „wzajemnego stosunku Eucharystii do kapłaństwa służebnego”, a także w „nieco mniej zawężonym rozumieniu, tj. nie tylko do kapłaństwa wyświęconych, ale też i laikatu”, co poszerza spojrzenie na komplementarność doświadczenia religijnego w wierze, warunkowanego sakramentem chrztu, Eucharystii i sakramentem ministerialnym, a którego wspólnym mianownikiem jest kapłaństwo powszechne.

Problem zawarty w temacie rozprawy został ujęty słusznie zarówno co do związku kapłaństwa służebnego i Eucharystii jako pojęć warunkujących wzajemne swoje istnienie, jak też co do ilustracji obustronnego oddziaływania kapłaństwa powszechnego i Eucharystii na siebie nawzajem.

Kluczowe dla badań podjętych przez autora rozprawy były źródła, którymi w tym przypadku są spuścizna i dziedzictwo pisarskie reprezentanta nauk teologicznych jakim jest Joseph Ratzinger/Benedykt XVI. Baza źródłowa została zawarta w temacie rozprawy. Warto podkreślić, że zwięzle zredagowany temat zawiera precyzyjnie określony problem badawczy, jak też ściśle uzgodnioną bazę źródłową prowadzonych badań.

Cenną okolicznością jest i ta, że kolejny polski teolog mierzy się z tysiącami stronic wywodów Josepha Ratzingera/Benedykta XVI w celu wyluskania nowych ciekawych spostrzeżeń poszerzających spojrzenie na otwarte problemy teologiczne. Na pewno dysertacja jest kolejną ogromną pomocą w rozumieniu udziału człowieka w dziele zbawienia дарowanym mu przez Boga, które aktualizuje się na mocy życia sakramentalnego. Rozprawa o tym tytule

jest nie tylko teoretycznym pogłębieniem problemu dla tych, którzy wykazują się stażem naukowym - ale jestem przekonany - stanie się ona praktycznym wsparciem wszystkim wierzącym zaangażowanym w głoszenie kerygmatu na mocy kapłaństwa powszechnego.

2. Struktura i ocena merytoryczna

Otwierając dysertację natrafiamy na dobrze i wedle przewidzianych normami prawideł skomponowaną stronę tytułową (s. 1). Na kolejnej stronie autor zawarł osobistą dedykację, podkreślając wdzięczność w kierunku tych, którzy wsparli go w realizacji tego przedsięwzięcia. Kolejne strony zawierają jasno ukazany spis treści (s. 3-4) i pomocny w przypadku publikacji o charakterze naukowym, obszerny wykaz skrótów (s. 5-8).

Zawartość merytoryczna wypełnia dalsze strony, które inicjuje wstęp (s. 9-25). Umożliwia on zapoznanie się z fundamentami i strukturą dzieła, źródłami i metodą a także uzasadnieniem realizowanego przedsięwzięcia i rozpisaniem go na poszczególne części pracy czyli rozdziały i paragrafy ze wskazaniem najistotniejszych podejmowanych na ich użytek treści czyli tym wszystkim, co we wstępie znaleźć się powinno.

Wstęp, pod względem merytorycznym nie budzi zarzutów, a jego konstrukcja zawierająca ogólne wprowadzenie do tematu, przedmiot i cel badawczy, opis bazy źródłowej, metodę zastosowaną do redakcji dysertacji jak też skrótowe wprowadzenie do poszczególnych rozdziałów jest jak najbardziej uzasadniony.

Zasadnicza część elaboratu została zredagowana w oparciu o cztery rozdziały. Pierwszy z nich, noszący tytuł *Kapłaństwo jako pośrednictwo w sprawowaniu misterium Chrystusa* (s. 26-125) składa się z trzech punktów. W gładkiej narracji ks. Krzysztof Mętlewicz opisał fundamenty chrystologiczne względem kapłaństwa ministerialnego. W duchu teologii sakramentalnej została podkreślona więź Eucharystii i kapłaństwa będącego udziałem w posłannictwie Chrystusa (I). Chrystus podczas działalności wśród Apostołów ustanowił kapłaństwo i Eucharystię (1.1). Chrystus ustanowił kapłaństwo i Eucharystię niejako łącznie i ku wzajemnemu pożytkowi (1.1.1). Związek między nimi wywodzi się nie tylko z jedności i tej samej czasowości ich ustanowienia ale z tożsamości sakramentalnej. Odniesienie się do chronologiczności wydarzeń związanych z ustanowieniem kapłaństwa i Eucharystii, ale też ukazanie posłannictwa eucharystycznego w czasach apostoelskich (1.1.2), z wyakcentowaniem czołowych zadań biskupów i prezbiterów jako sług Eucharystii w pierwszych wiekach Kościoła (1.1.3), to dobry początek potwierdzający zdolność prowadzenia wywodu naukowego przez autora dysertacji. Meandrowanie w następnym paragrafie wokół przekrojowo opisanego

związku szafarza sprawującego Eucharystię *in persona Christi Capitis* (1.2) to kolejny właściwy logiczny krok objaśniający nierozzerwalny związek pomiędzy kapłaństwem a Eucharystią. Autor uczynił to w kluczu komentującym pisma Josepha Ratzingera/Benedykta XVI, a więc ukazał sakramentalne pośrednictwo biskupów i prezbiterów w dziejach Kościoła (1.2.1), wkład Soboru Watykańskiego II w wyjaśnieniu teologii sakramentu święceń (1.2.2), jak też odniósł się do katolickiej wizji kapłaństwa pozostającego w ścisłym związku z Eucharystią (1.2.3), co pozwoliło na wypracowanie nowego pojęcia „kapłaństwa eucharystycznego”. Do całości pierwszego rozdziału należy dołączyć paragraf trzeci, który został poświęcony kapłaństwu wspólnemu pozostającemu w ścisłym związku z kapłaństwem ministerialnym, dzięki któremu możliwe jest doświadczenie skutków duchowych owoców przez Eucharystię (1.3). To ważne uzupełnienie, którego dokonał autor dysertacji bazując na pismach Ratzingera/Benedykta XVI ze względu na zróżnicowane postrzeganie świeckich w Kościele od skrajnych stanowisk ze średniowiecza, że Kościół to sam papież, a wszyscy pozostali włącznie z biskupami to świeccy (Idzi Rzymski) po mniej drastyczne, że „świeccy to wszyscy wierni, którzy nie są członkami stanu duchownego i stanu zakonnego prawnie ustanowionego w Kościele. [...] To wierni, którzy wcieleni przez chrzest Chrystusa, ustanowieni jako Lud Boży, stawszy się na swój sposób uczestnikami kapłańskiej, prorockiej i królewskiej misji Chrystusa, sprawują właściwe całemu ludowi chrześcijańskiemu posłannictwo w Kościele i świecie” (LG 31). Ukazanie kapłaństwa powszechnego w symbiozie z ministerialnym, zdaniem autora rozprawy, usprawiedliwia istnienie jakości „kapłaństwa eucharystycznego” współtworzonego przez obydwu i wzajemnie się warunkującego (1.3.1). Odnalezienie wspólnego mianownika nie pozbawia jednak zróżnicowanych odniesień do praktyki Eucharystii, co wyjaśnia autor dysertacji ukazując różne sposoby uczestniczenia w niej ze względu na odrębne posługi i funkcje (1.3.2). Oddzielnie został zauważony problem feminizacji kapłaństwa ministerialnego, który w ostatnich dziesięcioleciach się nasilił i który zdaniem autora rozprawy „stanowi poważny błąd w rozumieniu udziału wszystkich ochrzczonych w kapłaństwie Chrystusa” (1.3.3).

Autor rozprawy tym samym przez redakcję pierwszego rozdziału usystematyzował w oparciu o źródła zagadnienie w kluczu historycznym i treściowym. Rozdział ten objętościowo różni się od pozostałych ze względu na obszerniejszy materiał udokumentowany przez badanego przez autora Teologa, ale w proporcjach wewnętrznych nie odbiega od konstrukcji dalszych, które także zawierają po trzy paragrafy, co niewątpliwie świadczy o logicznej i estetycznej dyscyplinie autora.

Po ważnym określeniu związku pomiędzy Chrystusowym kapłaństwem a kapłaństwem ministerialnym i powszechnym, a także scharakteryzowaniu każdego z nich z utrzymaniem odrębnej tożsamości i komplementarności, ks. Mętlewicz przeszedł do dalszych analiz, tym razem w drugim rozdziale koncentrując się wokół *Eucharystii jako źródle kapłańskiej egzystencji* (s. 125-193). Eucharystia wprowadza w pełni życia Jezusa Chrystusa jako Syna Bożego, Odkupiciela, Pośrednika, jako Zmartwychwstałego i tego, który „zasiada po prawicy Ojca”, jest Ucztą ofiary i miłości, jedności i komunii. Sprawujący ją kapłan działa *in persona Christi*. Ale przecież niemożliwe byłoby utrzymanie tożsamości kapłańskiej i jedności z Jezusem Chrystusem bez korzystania ze źródła ścisłej, osobowej z Nim komunii, którym pozostaje Eucharystia. Rola Eucharystii w sakramentalnym zjednoczeniu z Chrystusem, Najwyższym i Wiecznym Kapłanem to zagadnienie rozwinięte przez autora w pierwszym paragrafie tej części pracy (2.1). Kontynuacja badań nad tym zagadnieniem i głębsze spojrzenie na związek Eucharystii z kapłaństwem ministerialnym sprowokowały doktoranta do redakcji kolejnego paragrafu tej części pracy, w którym opisał on potrzebę wewnętrznego nastawienia sprawującego Eucharystię kapłana i zachowania przez niego świadomości udziału w ofierze Chrystusa – jedyne Pośrednika (2.2). Istotnym elementem w udziale w Eucharystii jest gotowość poddania serca Bogu, utrzymania intencji zjednoczenia z Nim i ofiarniczy sposób życia ministerialnego szafarza. Ofiara eucharystyczna winna stanowić ośrodek i źródło życia kapłana. Aby tak się działo, potrzebna jest praktyka eucharystycznej duchowości rozwijanej przez osobę kapłana. Wyjaśnienie kryteriów jak też procesu permanentnej formacji opartej o kult Najświętszego Sakramentu zostało przez autora rozprawy omówione w ostatnim paragrafie drugiego rozdziału (2.3).

W rozdziale drugim autor przebadwał istotne treści służące pogłębieniu tożsamości kapłańskiej w bezpośredniej relacji pośrednika szafarza Eucharystii w Pośredniku Chrystusie na poziomie sakramentalnej posługi. Liturgiczny ryt Eucharystii może być sprawowany jedynie przez kapłana działającego *in persona Christi* pozostającego w łączności z Kościołem. Duchowny konstytuuje swoją tożsamość w relacji osobowej do Chrystusa eucharystycznego w imieniu Którego składa duchową ofiarę także za samego siebie.

Jednak to Chrystus na Kalwarii jako Najwyższy Kapłan jest Ofiarnikiem i Żertwą ofiarną, składając ofiarę z samego siebie przed Bogiem Ojcem, natomiast w Eucharystii tę ofiarę poprzez kapłana składa cały Kościół. „Przez posługę prezbiterów dokonuje się duchowa ofiara wiernych w zjednoczeniu z ofiarą Chrystusa, jedyne Pośrednika (DK 2). Zachowując tę wiedzę i przekonanie autor dysertacji kolejny trzeci rozdział poświęcił ukazaniu kapłaństwa w wymiarze jego powszechności zarówno, jeżeli chodzi o sposób jego ilościowego, jak i

jakościowego posłania do świata. Pisząc o *kapłaństwie jako posłaniu eucharystycznym do świata* (s. 194-271) autor miał na uwadze nie tyle wymiar kapłaństwa ministerialnego dzięki któremu sakrament Eucharystii jest uaktualniany w świecie ile wszystkich ochrzczonych biorących udział w akcie ofiarniczym Chrystusa dokonującym się w Eucharystii. „Uczestnicząc w ofierze eucharystycznej [...] wierni składają Bogu boską żertwę ofiarną, a wraz z nią samych siebie” (KK 1). Wierni świeccy na mocy kapłaństwa powszechnego posłani do świata przyczyniają się do jego konsekracji. W pierwszym paragrafie tego rozdziału autor przeanalizował odniesienie świeckich przeżywających kapłańską funkcję Chrystusa do duchowych eucharystycznych owoców wpływających na jakość życia w codziennej ich egzystencji. Ukazał liturgiczne życie ochrzczonych i wyświęconych jako skutek Eucharystii (3.1). Każdy świecki w kształtowaniu swojej tożsamości kapłańskiej jest w ścisłej zależności od Chrystusa eucharystycznego a świadectwo jego życia jest wyrazem eucharystycznej mistagogii wobec sekularyzacji świata (3.2). W jej aktywizowaniu sprzyja łączenie funkcji kapłańskiej z prorocką, której skutkiem jest nie tylko udział w głoszeniu Dobrej Nowiny, ale jej doświadczenie i potwierdzenie życiem na styl ofiary eucharystycznej. Czerpiąc swoje duchowe siły i idee z serca Kościoła, którym pozostaje Eucharystia świecki wykonuje swoje funkcje w świecie adekwatne do pełnionych w nim ról. Co więcej występuje na arenie świata jako świadek Chrystusowej miłości ofiary i o niej głosi a także ją realizuje. Motywem wiodącym w tych działaniach jest miłość służby aż po męczeństwo stąd autor dysertacji trzeci paragraf opisał w kluczu funkcji królewskiej charakteryzującej się miłością służebną, która jest realnym przedłużeniem Eucharystii i pozostaje komplementarna do funkcji kapłańskiej (3.3).

Trzeci rozdział w całości odnoszący się do związku kapłaństwa powszechnego z Eucharystią posłużył doktorantowi do opisanie tożsamości eucharystycznej osób świeckich i wpływu duchowości eucharystycznej na ich życie codzienne. Eucharystia w tych okolicznościach służy do osiągnięcia skutków duchowych jako wypadkowej *ex opere operato* i *ex opere operantis*. Miłość Okupiciela uobecniona w Eucharystii jest bez granic. W życiu łaską Eucharystii jaśnieje piękno Bożej miłości Chrystusa w każdym człowieku który w celebracji eucharystycznej odkrywa motywację do codziennych służebnych poświęceń i pogłębia w sobie sens życia miłością w duchu ofiary.

W rozdziale czwartym autor skoncentrował się na *kapłaństwie eucharystycznym odnoszącym się bezpośrednio do urzeczywistniania communio Kościoła* (s. 272-347). Ma ono fundamentalne znaczenie dla zjednoczenia z Bogiem, w którym uczestniczy się za pośrednictwem słowa i sakramentów. To prowadzi chrześcijan zarówno duchownych jak i świeckich do jedności pomiędzy sobą, konkretnie realizującej się w komunii Kościołów

lokalnych i w łączności hierarchicznej z tym, który jako biskup Rzymu „przewodzi w miłości” w Kościele katolickim (4.1). Dla komunii rozpatrywanej w wymiarze wertykalnym i horyzontalnym jako wspólnoty z Bogiem i ludzi między sobą podstawą jest Eucharystia. W umacnianiu eucharystycznej komunii wspólnot nieprzecenioną rolę spełniają wyświęceni szafarze: diakoni, kapłani, biskupi. Autor dysertacji rozwijając zagadnienie realizacji komunii zauważył, że komuniam Kościoła wyraża się jednością Episkopatu i realizacją komunijnych więzów pomiędzy biskupami, prezbiterami i diakonami. W tym celu rozwinął kolejny paragraf czwartego rozdziału pokazując jak sprawowanie i udział w Eucharystii wyświęconych w stopniu diakonatu, prezbiteratu i episkopatu wpływa i oddziałuje na *communio* wspólnot (4.2). Komuniam jest darem Bożym. Dar ten jest przez Boga dany i zadany, dlatego komuniam wciąż się realizuje w dynamice powołania także przez świeckich w świecie, którzy zajmują unikalne miejsce w Ciele Mistycznym i żywo kształtują rzeczywistość społeczną świata. Ich posłuszeństwo wobec depozytu wiary, realizacja inicjatyw apostoelskich jak też współpraca z duszpasterzami w parafii i we wspólnotach na jej terenie posłużyły doktorantowi do zredagowania ostatniego paragrafu tej części pracy (4.3).

Czwarty rozdział posłużył ks. Mętlewiczowi do promocji komunii eklezjalnej, która realizuje się w wymiarze widzialnym i niewidzialnym. Niewidzialna, w zjednoczeniu z Ojcem, przez Syna, w Duchu Świętym oraz z ludźmi współuczestniczącymi w boskiej naturze, w ofierze Chrystusa, w tej samej wierze i w tym samym Duchu oraz widzialna przejawiająca się w tradycji apostołów, sakramentach i Ludzie Bożym ukonstytuowanym przez duchownych i świeckich. Eucharystia jest tym sakramentem, który tworzy podwójną komuniam. Celebując i uczestnicząc w Eucharystii, wierzący podtrzymują i umacniają własne zespolenie osobowe z Chrystusem, wchodząc tym samym w głębszą wspólnotę z Nim i Trójcą Świętą, a także jednocząc się bardziej między sobą. Eucharystia zakłada i zawiera w sobie wspólnotę chrześcijan, opartą na jedności i wzajemnym, w solidarności, poszanowaniu wszystkich ją współofiarujących. Eucharystia jest więc sakramentem, gdzie Kościół nieustannie wyraża się w swojej najistotniejszej formie: obecny we wszystkich miejscach, a mimo to jeden, jak jeden jest Chrystus. na czele z Biskupem Rzymu, w jedności z duchownymi i świeckimi.

Dysertację zamyka zwięzłe zakończenie (s. 338-347), w którym doktorant podsumował wyniki badań i analiz zawartych w dysertacji, odnoszących się do analizowanego problemu badawczego, ukazywanego sprawnie w kolejnych odsłonach czterech rozdziałów elaboratu. Bogate nauczanie Josepha Ratzingera/Benedykta XVI o kapłaństwie eucharystycznym zostało w zakończeniu pokazane jako zawsze aktualne i stanowiące dobrą bazę do odpowiedniego jego przeżywania zarówno w duchowości, jak i eklezjologii eucharystycznej, jako konkretnej

charakterystyki wierzących katolików w zsekularyzowanym świecie dzisiaj. W tym świecie zmiana jest paradygmatem a stale zmieniające się okoliczności życia, budowane są w przestrzeni społecznej, z nową siłą, w oparciu o podważanie chrześcijańskiej tożsamości. Doktorant, dostrzegając ten podstawowy rys charakterystyczny dla otaczającej człowieka rzeczywistości społeczno-kulturowo-normatywnej nie pozostał obojętny wobec potrzeby odczytywania na nowo założeń idei „znaków czasu” współczesnego świata promowanej przez Sobór Watykański II w kluczu *aggiornamento*, a więc ich uaktualniania. Zauważył jednak, że często są one błędnie interpretowane jako potrzeba klerykalizowania świeckich czy też laicyzowania duchownych. Chociaż świeckich i duchownych łączy ta sama ofiara to jednak spełniają oni odmienne i zróżnicowane zadania. Istotna jest wierność tożsamości pełnionych ról przez świeckich i duchownych w Kościele żyjącym Eucharystią ku promowaniu eklezjalnej wspólnoty wierzących między sobą.

Odważne i ciekawe jest dostrzeżenie przez doktoranta braku rozwinięcia przez Ratzingera/Benedykta XVI pewnych aspektów kapłaństwa eucharystycznego odnoszącego się konkretnie do „teologicznego miejsca diakonatu”, czy „szczególnego powołania laikatu”.

Po zakończeniu, zgodnie z przewidzianymi normami doktorant umieścił obfitą bibliografię (s. 348-388). Właściwie uporządkowane punkty zawierają najpierw dzieła odnoszące się do podjętego zagadnienia w źródłach autorstwa Ratzingera/Benedykta XVI, z podziałem na etap jego posługi przed wyborem na papieża i po jego proklamowaniu a także źródła teologiczne z wyakcentowaniem: oficjalnych dokumentów Kościoła i dzieł pisarzy chrześcijańskich i następnie szczegółowej literatury przedmiotu, literatury pomocniczej i netografii.

Wspomniana bibliografia obejmuje rzeczywiście ogromną ilość publikacji i zawiera dzieła z literatury obcojęzycznej.

3. Ocena formalna

Chcąc dokonać rzetelnej oceny analizowanej dysertacji od strony formalnej, należy podkreślić duży polot i zdolność narracyjną autora dysertacji. Dzięki takim kompetencjom dzieło jest interesujące i stwarza szeroki wachlarz możliwości refleksji nad jakże ważnym zagadnieniem kapłaństwa eucharystycznego.

Jeszcze raz należy podkreślić zwięzłość tytułu pracy - sam w sobie będący metodycznie bez zarzutu. Problem badawczy precyzyjnie i konsekwentnie rozpisywany w poszczególnych rozdziałach. Metoda, dzięki której badania zostały zrealizowane jak najbardziej bez zastrzeżeń.

Baza źródłowa została precyzyjnie określona i wykorzystana. Literatura pomocnicza właściwa, ze wskazaniem na źródła internetowe.

Godny podkreślenia jest podział pracy. Doktorant całość podzielił na cztery rozdziały. Nadto w każdym rozdziale pomieścił po trzy punkty. Dokonał zabiegu zarówno estetycznego jak i wskazującego na przemyślany sposób ujęcia badanego zagadnienia. Części pracy zostały jasno uwydatnione. Wartością dysertacji są umiejscowione we wprowadzeniach do rozdziałów realizowanego celu badawczego, a po każdym rozdziale syntez, odnoszących się do głównych idei współbrzmiających z problemem badawczym i realizowanymi celami.

Jeśli chodzi o warsztat piśmienniczy nie sposób doktorantowi zarzucić braku jego opanowania. Dysertacja została napisana pięknym językiem i według poprawnej metody. Widać w niej zacięcie naukowe autora, pasję teologiczną i osobiste zaangażowanie. Przypisy zostały sformułowane przejrzysto i metodycznie. Doktorant niewątpliwie włożył dużo pracy w redakcję swojego dzieła.

4. Walory i uwagi krytyczne

Teologia kapłaństwa eucharystycznego według Ratzingera/Benedykta XVI jest teologią, która opiera się na przekonaniu, że Bóg jest miłością i chce wspólnoty miłości wszystkich ludzi z Nim i między sobą nawzajem.

Praca jest bardzo ciekawa pod względem merytorycznym. Dobrze omówiona metoda, wyakcentowany cel pracy. Interesująca jest kwestia wyjaśnienia terminów teologicznych z ukazaniem ich zakresu semantycznego prowadząca w sposób pomocny do odczytania właściwych treści prowadzonych badań. Świetne wprowadzenia do rozdziałów z określonym celem w pytaniu przedłożonym we wstępie do każdego. Interesujące jest poszerzone spojrzenie do każdego zagadnienia, w oparciu o wypowiedzi autorytetów znanych w teologii polskiej i zagranicznej, tła teologicznego współtworzonego w konkretnych tematach w okresie odpowiadającym teologii Ratzingera/Benedykta XVI. Autor wykazał się zdolnością odpowiednich analiz w kluczu teologicznym, konsekwentnie przy tym redagował wynikające z siebie i po sobie argumenty.

Konsekwentnie redagował przypisy z zastosowaniem najnowszych reguł obowiązujących przy redakcji tekstu naukowego. Praca została napisana w dobrym stylu, pięknym językiem i bardzo estetycznie dopracowana.

W całości rozprawa jest erudycyjna, interesująca i twórcza. Problem w niej rozstrzygany został przedstawiony wyczerpująco i w sposób odpowiadający normom dysertacji doktorskiej.

5. Tezy do dyskusji na obronie

1. Doktorant pisząc o kapłaństwie eucharystycznym głównie skoncentrował się na fundamentach chrystologicznych. Proszę o omówienie szerzej jego podstaw w odniesieniu do trynitarnych korzeni w nauczaniu Josepha Ratzingera/Benedykta XVI.
2. Bardzo interesująca jest kategoria pierwszego stopnia święceń: diakonatu w doświadczeniu Eucharystii. Poproszę o rozwinięcie roli diakonatu w kluczu daru dla wspólnoty eucharystycznej. Czy diakonat kobiet jest do zaakceptowania dzisiaj? Co można zmienić w tej kwestii?

Wniosek końcowy

Mając na uwadze wszystko, co zostało ujęte w powyższej recenzji, uważam, że ks. mgr lic. Krzysztof Mętlewicz przedstawił wartościową, interesującą i poprawną merytorycznie, metodologicznie i formalnie dysertację doktorską, opartą na rzetelnej bazie źródłowej. Jest ona wynikiem wnikliwych badań autora tak, jak i znajomości problemu zawartego w temacie. Po nianiesieniu potrzebnych korekt powinna być opublikowana.

Recenzowana praca doktorska zatytułowana *Kapłaństwo eucharystyczne w teologii Josepha Ratzingera/Benedykta XVI*, autorstwa ks. mgr. lic. Krzysztofa Mętlewicza (Warszawa 2024, ss. 388) w pełni odpowiada kryteriom i wymogom *Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku, Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 574) i może być uznana za odpowiednią do dalszego procedowania i stać się podstawą dla nadania autorowi stopnia naukowego doktora nauk teologicznych.

Na podstawie przeprowadzonej analizy i krytycznej oceny wnioskuję do Rady Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie o dopuszczenie ks. mgr. lic. Krzysztofa Mętlewicza do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim i o wyróżnienie pracy.

ks. dr hab. Andrzej Proniewski, prof. UwB

Białystok, 11 kwietnia 2024 r.